

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Надія Ференц, Ольга Товт, Мар'яна Вотьканич

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Методичний посібник

до практичних занять для здобувачів другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.01 Українська
мова та література галузі знань 03 Гуманітарні науки освітньої програми
«Українська мова і література» філологічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Ужгород – 2023

Ференц Н.С., Товт О.О., Вотьканич М.І. Теорія літератури. Методичний посібник до практичних занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.01 Українська мова та література галузі знань 03 Гуманітарні науки освітньої програми «Українська мова і література» філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 32 с.

Рецензенти

Барчан В.В., доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури

Балла Е.Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури

Відповідальний за випуск

Кузьма О.Ю., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури

*Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 9 від 28 червня 2023 року)*

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни	7
Тематичний курс лекцій	8
Тематика практичних занять	10
Плани практичних занять	11
Самостійна робота	25
Контрольні питання до іспиту з курсу «Теорія літератури»	26
Література	28

ВСТУП

Теорія літератури є однією з основних літературознавчих дисциплін, викладається здобувачам магістратури, які знайомі з основними літературознавчими поняттями.

Курс теорії літератури завершує фахову підготовку майбутнього фахівця, спроможного вирішувати складні професійні завдання в галузі філології, підсумовує його знання з усіх дисциплін літературознавчого циклу, систематизує теоретичні поняття, необхідні для вивчення художньої літератури.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти таких компетентностей та програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності (ФК) спеціальності: ФК 2. Здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства. ФК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень. ФК 9. Здатність удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної галузі: мовознавства, літературознавства, фольклористики, перекладознавства, прикладної лінгвістики, літературної критики тощо; володіння навичками управління інформацією.

Програмні результати навчання (ПРН): ПРН 3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі. ПРН 8. Оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства. ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації. ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування науково-теоретичних основ літературознавчого світогляду майбутнього філолога; засвоєння нових і поглиблення отриманих раніше знань із теорії літератури; дослідження особливостей становлення та розвитку літературознавчої науки; визначення сутності літературного процесу, стилів, течій, напрямів і методологічних тенденцій художньої творчості; здобуття навичок багаторівневої інтерпретації мистецького твору.

Завдання дисципліни

1. Набути вмінь самостійного аналізу змісту і форми художніх творів.
2. Застосовувати різні методи інтерпретації художніх текстів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- теоретичні основи/засади літературознавства;
- сучасну методологію пізнання літературних явищ, критерії їхньої оцінки;
- особливості розвитку літературно-естетичної думки;
- закономірності розвитку світового та вітчизняного літературних процесів;
- рівні та елементи літературного твору як художньої системи;
- принципи диференціації творів літератури за родами, жанрами та видами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *уміти*:

- застосовувати літературознавчий понятійно-термінологічний апарат;
- працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, осмислювати й систематизувати інформацію в процесі навчання та в професійній діяльності;
- обирати необхідні методи й прийоми для аналізу конкретного літературного матеріалу;
- здійснювати різні види аналізу літературного твору, визначати його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції і новаторство.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: денна / заочна			
	Усього	У тому числі		
		лекції	практичні (семінарські)	самостійна робота
1-ий семестр				
Модуль 1. Теорія літератури як наука. Історія розвитку літературознавчої думки				
Тема 1. Теорія літератури як наука і навчальна дисципліна	8/5	2/1	2/-	4/4
Тема 2. Історія розвитку літературознавчої думки	15/18	4/2	2/2	9/14
Тема 3. Основні напрями зарубіжного літературознавства XIX–XX століть	14/10	4/-	2/-	8/10
Тема 4. Новітні напрями і течії у літературознавстві	14/12	4/-	2/-	8/12
Тема 5. Історія українського літературознавства	12/14	2/-	2/4	8/10
<i>Разом за модуль</i>	<i>63/59</i>	<i>16/3</i>	<i>10/6</i>	<i>37/50</i>
Модуль 2. Літературний процес. Генологія. Літературні напрями				
Тема 6. Художня література як вид мистецтва	10/11	2/1	2/-	6/10
Тема 7. Художній образ і знак	9/6	2/1	2/-	5/5
Тема 8. Літературний твір як художня система	10/10	2/1	2/-	6/9
Тема 9. Письменник і реципієнт	8/6	2/1	2/-	4/5
Тема 10. Генерика і генологія літератури	11/15	2/1	2/-	7/14
Тема 11. Літературний процес	10/12	2/1	2/-	6/11
Тема 12. Літературні напрями, стилі, течії	14/16	2/1	2/-	10/15
<i>Разом за модуль</i>	<i>72/76</i>	<i>14/7</i>	<i>14/-</i>	<i>44/69</i>
Разом за семестр	135/135	30/10	24/6	81/119

ТЕМАТИЧНИЙ КУРС ЛЕКЦІЙ

<p>Тема 1. Теорія літератури як наука і навчальна дисципліна</p>	<p>Предмет теорії літератури, основні й допоміжні літературознавчі дисципліни, зв'язок теорії літератури з філософією, історією, мовознавством, етнографією, теологією, психологією; завдання курсу.</p>
<p>Тема 2. Історія розвитку літературознавчої думки</p>	<p>Естетика і літературознавство періоду античності, середньовіччя, Відродження, бароко, класицизму; епохи Просвітництва, періоду німецького класичного ідеалізму.</p>
<p>Тема 3. Основні напрями зарубіжного літературознавства XIX–XX століть</p>	<p>Особливості біографічного, міфологічного, культурно-історичного, психологічного напрямів компаративізму, інтуїтивізму, «філософії життя», фрейдизму, наратології, феноменології, структуралізму, екзистенціалізму, «нової критики».</p>
<p>Тема 4. Новітні напрями і течії у літературознавстві</p>	<p>Постструктуралізм, деконструктивізм, фемінізм, рецептивна естетика, наратологія, постколоніальна критика, екокритика.</p>
<p>Тема 5. Історія українського літературознавства</p>	<p>Зародження та розвиток українського літературознавства (XI–XVIII ст.); українське літературознавство в перші десятиріччя XIX століття; розвиток українського літературознавства в середині XIX століття; українське літературознавство в останні десятиліття XIX століття; українське літературознавство XX століття: здобутки і втрати.</p>
<p>Тема 6. Художня література як вид мистецтва</p>	<p>Поліфункціональність мистецтва; прекрасне в житті і в мистецтві; естетичний ідеал; піднесене; трагічне; комічне; потворне і низьке. Види мистецтва, їх класифікація, особливості художнього пізнання, предмет і специфіка художньої літератури.</p>
<p>Тема 7. Художній образ і знак</p>	<p>Особливості художнього образу, творчий процес, характер, проблеми типізації, види художніх образів, знак і його види, свобода творчості і детермінізм.</p>
<p>Тема 8. Літературний твір як художня система</p>	<p>Єдність змісту і форми; структура і елементи змістової організації художнього твору; формальні чинники художнього змісту; форми вираження і форми розвитку літератури; художній твір і текст.</p>

Тема 9. Письменник і реципієнт	Авторство твору, типи вираження образу автора; категорії читача.
Тема 10. Генерика і генеалогія літератури	Теорія літературних родів; теорія жанру; епос (види і жанри); лірика (види і жанри); драма (види і жанри); міжродові жанрові утворення.
Тема 11. Літературний процес	Розвиток літератури, фактори, які визначають особливості цього розвитку, спадкоємність, літературні взаємодії і взаємовпливи, традиції і новаторство.
Тема 12. Літературні напрями, стилі, течії	Бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, натуралізм, модернізм і його стильові течії (символізм, акмеїзм, імпресіонізм, неоромантизм, неореалізм, екзистенціалізм, футуризм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, абстракціонізм, «новий роман», необароко) і постмодернізм.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тематика практичних занять	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Основні теоретико-літературні положення «Поетики» Аристотеля	2	2
2.	Теорія класицизму у працях Горація «Послання до Пізонів» та Нікола Буало «Мистецтво поетичне»	2	
3.	Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості»	2	2
4.	Психолінгвістична теорія Олександра Потебні	2	2
5.	Специфіка художньої літератури	2	
6.	Основні естетичні категорії	2	
7.	Проблеми змісту і форми художньої літератури	2	
8.	Літературний процес	2	
9.	Новітні напрями і течії в літературознавстві	2	
10.	Роди і жанри як форми розвитку літератури	2	
11.	Основні принципи аналізу художнього тексту	2	
12.	Літературні напрями	2	
Разом		24	6

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Основні теоретико-літературні положення «Поетики» Аристотеля

План

1. Поняття «мистецтво», «поетика» у трактуванні Аристотеля.
2. Теорія мімезису та її тлумачення в сучасному літературознавстві.
3. Специфіка художньої літератури.
4. Поділ літератури на роди і види. Особливості родів і видів.
5. Естетичні категорії.
6. Мова художнього твору.
7. Питання віршування.
8. Характер, художня правда, умовність мистецтва.
9. Учення про катарсис та засоби його творення в літературі. Тлумачення катарсису.
10. Значення «Поетики» Аристотеля для розвитку світової естетичної думки.

Література

1. Арістотель. Поетика. К., 1967.
2. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
4. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
5. Пригодій С. Література Давньої Греції. К., 1999.
6. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. К., 2003.
7. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.

Практичне заняття № 2

Теорія класицизму в працях Горація «Послання до Пізонів» та Нікола Буало «Мистецтво поетичне»

План

1. Горацій та естетична думка епохи античності.
2. Горацій про предмет і структуру античної трагедії.
3. Критика та її завдання.
4. Проблема змісту і форми.
5. Нормативність та дидактизм поетики Горація.
6. Раціоналістичний і нормативний характер естетики Н. Буало.
7. Зміст і форма художнього твору.
8. Особливості типізації.
9. Поетичні жанри.
10. Трагування категорії прекрасного.
11. Завдання літературної критики.
12. Спільне та відмінне в теорії класицизму в поетиках Горація і Буало.

Література

1. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
2. Буало Н. Мистецтво поетичне. К., 1967.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
4. Горацій. Послання до Пізонів. К., 1967.
5. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
6. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
7. Чижевський Д. Історія української літератури. Тернопіль, 1994.

Практичне заняття № 3

Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості»

План

1. Специфіка літературної критики.
2. Ідеї психоестетики М. Дессуара, психолінгвістики Г. Штайнталя, експериментальної психології В. Вундта у праці І. Франка «Із секретів поетичної творчості».
3. Співвідношення свідомого і підсвідомого у творчому процесі.
4. Роль відчуттів, спогадів і ерупції в процесі творчості.
5. Закони асоціації ідей і роль фантазії в поетичній творчості.
6. Естетична та психологічна функція слова. Засоби художньої пластики: зорові, слухові, дотикові, запахові відчуття та їх комбінації.
7. І. Франко про межі поезії, музики і живопису.
8. Поетична краса.

Література

1. Адельгейм Є. Естетичний трактат Івана Франка і проблеми психології творчості *І. Франко. Із секретів поетичної творчості*. К., 1969.
2. Войтюк А. Літературознавчі категорії Івана Франка. К., 1969.
3. Клочек Г. Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості» як предтеча української рецептивної естетики. *Слово і час*. 2007. № 4.
4. Науменко Н. Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості» як відкриття у світовому літературознавстві. *Семантика мови і тексту. Збірник статей VI Міжнародної конференції 26–28 вересня 2000 р.* Івано-Франківськ, 2000.
5. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів.. 2-е вид., випр. і доповн. К., 2003.
6. Фізер І. Іван Франко: від соціологічної до психологічної зумовленості літератури. *Січ*. 1993. № 5.
7. Франко І. Із секретів поетичної творчості. К., 1969.

Практичне заняття № 4

Психолінгвістична теорія Олександра Потебні

План

1. Сутнісне буття поетичного твору:
  - поетичний твір як діяльність;
  - поетичний твір як повісткування;
  - поетичний твір як самодоцільна форма;
  - слово як аналог поетичного твору.
2. Структура художнього твору:
  - структурна спорідненість між мовою і поетичним твором;
  - зміст;
  - зовнішня форма;
  - внутрішня форма.
3. Модальність поетичної форми:
  - іманентні та зумисні форми;
  - байка;
  - прислів'я;
  - байки і прислів'я як поетичні твори.
4. Функціональне призначення поетичного твору:
  - телеологія поетичних образів;
  - когнітивна функція;
  - експресивна функція;
  - допоміжні функції;
  - критика як спосіб пізнання.

Література

1. Голомб Л. Методологія та методика студентських наукових досліджень із українського літературознавства. Навчально-методичний посібник. Ужгород : [б. в.], 2012.
2. Наєнко М. Історія українського літературознавства. К., 2001.
3. Наукова спадщина О.О. Потебні і сучасна філологія. К., 1985.

4. Пелех П. Питання взаємозв'язку мислення і мови в працях О.О. Потебні. *Нариси з історії вітчизняної психології кінця XIX і початку XX ст.* К., 1959.
5. Потебня О. Естетика і поетика слова. К., 1985.
6. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. Львів, 1996.
7. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
8. Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні. К., 1996.

Практичне заняття № 5

Специфіка художньої літератури

План

1. Художнє і наукове пізнання.
2. Сучасні теорії специфіки літератури.
3. Художній образ, його зміст і особливості.
4. Види художніх образів.
5. Типове і характерне.
6. Літературний архетип.
7. Особливості творчого процесу.

Література

1. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
2. В'язовський Г. Питання психології творчого труда письменника. Конспект лекцій спецкурсу на допомогу студентам-філологам. Одеса, 1966.
3. В'язовський Г. Специфіка творчого труда письменника. Одеса, 1964.
4. В'язовський Г. Творче мислення письменника. К., 1982.
5. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
6. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
7. Лесин В. Реалістичний образ у художньому творі. К., 1976.

8. Макаров А. П'ять етюдів. Підсвідомість і мистецтво. Нариси з психології творчості. К., 1990.
9. Піхманець Р. Психологія художньої творчості та методологічні аспекти. К., 1991.
10. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.

Практичне заняття № 6

Основні естетичні категорії

План

1. Естетичне: значення терміна.
2. Прекрасне в житті і в мистецтві. Історія теорії прекрасного.
3. Трагічне в житті і в мистецтві.
4. Комічне в житті і в мистецтві.
5. Естетичний ідеал.
6. Пафос і його види.

Література

1. Адорно Т. Теорія естетики. Київ, 2002.
2. Антонич Б.-І. Національне мистецтво. Спроба ідеалістичної системи мистецтва. Наука і культура. Київ, 1990. Вип. 24.
3. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
4. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
5. Естетика: Навч. посіб / за ред. В. Лозового. Київ, 2005.
6. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
7. Татаркевич В. Історія шести понять. Київ, 2001.
8. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.

Практичне заняття № 7

Проблеми змісту і форми художньої літератури

План

1. Форма і зміст як філософські категорії.
2. Предмет і зміст мистецтва.
3. Зміст і форма художнього твору.
4. Структура і елементи змістової організації художнього твору.
5. Структура і елементи внутрішньої форми художнього твору.
6. Зовнішня форма художнього твору.
7. Форми вираження змісту і форми розвитку літератури.
8. Поняття про художність.

Література

1. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
2. Гаврилюк П. Деякі особливості художнього змісту і художньої форми. *Питання літератури*. Київ, 1962.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
4. Естетика: Навч. посіб / за ред. В. Лозового. Київ, 2005.
5. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
6. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. 2-е вид., випр., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
7. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. К., 2003.
8. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.

Практичне заняття № 8

Літературний процес

План

1. Літературний процес як виявив мистецького життя епохи.
2. Зовнішні фактори розвитку літератури.
3. Внутрішні фактори розвитку літературного процесу:
  - традиції і новаторство;
  - відштовхування;
  - запозичення;
  - наслідування;
  - пародіювання;
  - епігонство;
  - цитування;
  - репродукція;
  - ремінісценція;
  - парафраза;
  - натяк;
  - варіація;
  - суперництво;
  - концентрація і розпорошення.
4. Види художньої взаємодії.

Література

1. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
2. Буряк Б. До питання про традиції і новаторство. *За законами краси*. Київ, 1963.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
4. Краснова Л. До проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору. Дрогобич, 1997.

5. Літературознавча енциклопедія : У двох томах / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т. I. : А–Л. 608 с.; Т. II. : М–Я. 624 с. (Сер. «Енциклопедія ерудита»).
6. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. 2-е вид., випр., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
7. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. К., 2003.
8. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
9. Фролова К. Аналіз художнього твору. Київ, 1975.

Практичне заняття № 9

Новітні напрями і течії в літературознавстві

План

1. Постструктуралізм.
2. Деконструктивізм.
3. Фемінізм.
4. Постколоніальна критика.
5. Постмодернізм.
6. Рецептивна естетика.

Література

1. Барт Ролан. Від твору до тексту. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
3. Дерріда Жак. Структура, знак і гра в дискурсі гуманітарних наук. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.

4. Джеймсон Фредрік. Політика теорії: ідеологічні погляди у постмодерністичних дебатах. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
5. Ізер Вольфганг. Процес читання: феноменологічне наближення. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
6. Інгарден Роман. Про пізнання літературного твору. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
7. Крістева Юлія. *Stabat Mater.* *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
8. Павличко Соломія. Фемінізм. Київ, 2002.
9. Саїд Едвард. Орієнталізм. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
10. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
11. Фізер І. Школа рецептивної естетики. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.
12. Фуко Мішель. Що таке автор? *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996.

Практичне заняття № 10

Роди і жанри як форми розвитку літератури

План

1. Теорія літературних родів. Аристотель, Гегель про диференціацію літературних родів.
2. Своєрідність змісту і форми епосу. Його види і жанри.
3. Лірика, її жанрово-видовий поділ. Генезис та історична еволюція лірики.
4. Дія як основа драми. Основні види і жанри драми.
5. Ліро-епічні твори.

6. Теорія жанру:
  - канонічні жанри;
  - деканонізація жанрових структур;
  - жанрові системи.

Література

1. Арістотель. Поетика. Київ, 1967.
2. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
3. Буало Н. Мистецтво поетичне. Київ, 1967.
4. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
5. Гнатюк М. Поема як літературний вид. Київ, 1972.
6. Качуровський І. Генерика і архітектоніка : у 2 кн. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2005.
7. Копистянська Н. Жанр як система у просторі літературознавства. Львів, 2005.
8. Малютіна Н. Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ століття: аспекти родо-жанрової динаміки. Одеса, 2006.
9. Фащенко В. Новела і новелісти. Київ, 1968.
10. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
11. Хропко П., Гуляк А. Жанрова специфіка літературного твору. Київ, 1994.
12. Юриняк А. Літературні жанри малої форми. Київ, 1996.

Практичне заняття № 11

Основні принципи аналізу художнього тексту

План

1. Літературний твір як художня цілісність.
2. Шляхи наукового вивчення художнього твору в діалектичній єдності його компонентів.
3. Внутрішня художньо-образна структура та зовнішні мовно-образотворчі засоби.

4. Основні принципи аналізу художнього твору в єдності змісту і форми. Аналіз і синтез.
5. Літературознавчі методи дослідження художніх текстів.
  - біографічний;
  - еволюційний;
  - міфологічний, неоміфологічний;
  - культурно-історичний;
  - порівняльно-історичний;
  - психоаналітичний.
6. Герменевтика як загальна теорія інтерпретації.
7. Інтертекстуальне і контекстуальне вивчення літератури.

Література

1. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
2. Краснова Л. До проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору. Дрогобич, 1997.
3. Літературознавча енциклопедія : У двох томах / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т. I. : А–Л. 608 с.; Т. II. : М–Я. 624 с. (Сер. «Енциклопедія ерудита»).
4. Марко В. Основи аналізу літературного твору. Кіровоград, 1998.
5. Марко В. Аналіз художнього твору. Київ : ВЦ «Академія», 2013.
6. Сидоренко Г. Як читати і розуміти художній твір. Київ, 1988.
7. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
8. Фролова К. Аналіз художнього твору. Київ, 1975.

Практичне заняття № 12

Літературні напрями

План

1. Бароко.
2. Класицизм.
3. Сентименталізм.
4. Романтизм.
5. Реалізм.
6. Натуралізм.
7. Модернізм:
  - символізм;
  - акмеїзм;
  - імпресіонізм;
  - неоромантизм;
  - неореалізм.
8. Авангардизм:
  - футуризм;
  - експресіонізм;
  - дадаїзм;
  - сюрреалізм;
  - абстракціонізм.
9. Постмодернізм.

Література

1. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрями. Донецьк, 2004.
2. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
4. Ільницький О. Український футуризм. 1914–1930. Львів, 2003.

5. Комаринець Т. Ідейно-естетичні основи українського романтизму. Львів, 1983.
6. Література. Теорія. Методологія / упор. та наук. ред. Д. Уліцької / пер. з пол. С. Яковенка. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 543 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. 2-е вид., випр., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
8. Ніколенко О. Романтизм у поезії. Харків, 2003.
9. Осьмак О. Експресіонізм: традиції і сучасність. Художня культура: історія, теорія, практика: Зб. наук. праць. Київ, 1997.
10. Павличко С. Український романтизм і тяглість напрямку як естетичний тупик. Теорія літератури, 2002.
11. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
12. Яценко М. Романтизм. Історія української літератури ХІХ століття : у 2 кн. Кн. 1 : підручник / за ред. акад. М.Г. Жулинського. Київ : Либідь, 2005.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Історія розвитку літературознавчої думки. Опрацювати розділи підручників. Зробити конспекти з праць Аристотеля, Платона, Горація, Буало, Лессінга, Дідро, Канта, Гегеля.	12	19
2.	Основні напрями зарубіжного літературознавства XIX–XX ст. Законспектувати статті про біографічний напрям, міфологічну, культурно-історичну, психологічну школи, інтуїтивізм, фрейдизм, філософію життя, уміщені в «Літературознавчій енциклопедії» (автор-укладач Ю. Ковалів). Опрацювати відповідні розділи з підручника «Естетика» за ред. Л. Левчук.	17	25
3.	Новітні напрями і течії у літературознавстві. Законспектувати статті про постструктуралізм, деконструктивізм, фемінізм, рецептивну естетику, уміщені в книзі «Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.» за ред. М. Зубрицької.	16	24
4.	Основні естетичні категорії (прекрасне, трагічне, комічне, естетичний ідеал, пафос). Опрацювати відповідні розділи рекомендованих підручників.	10	15
5.	Роди і жанри як форми розвитку літератури. Опрацювати книги «Поетика» Аристотеля, «Мистецтво поетичне» Н. Буало, відповідні розділи рекомендованих підручників.	14	19
6.	Підготувати повідомлення/презентації «Давні українські поетики та їх роль у розвитку вітчизняної літературознавчої думки».	12	17
Разом		81	119

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ «ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ»

1. Предмет і завдання теорії літератури.
2. Естетика Давньої Греції.
3. Естетика Платона.
4. Естетика Аристотеля.
5. Естетика Середніх віків.
6. Естетика Відродження.
7. Естетика класицизму.
8. Естетика Просвітництва.
9. Особливості естетики англійського Просвітництва.
10. Естетика французького Просвітництва.
11. «Нова критика».
12. Естетика німецького Просвітництва.
13. Естетика Канта.
14. Естетика Гегеля.
15. Зародження і розвиток українського літературознавства.
16. Українське літературознавство ХХ ст.: здобутки і втрати.
17. Біографічний метод.
18. Еволюційний метод.
19. Культурно-історична школа.
20. Порівняльно-історична школа.
21. Міфологічна школа.
22. Психологічна школа.
23. Фройдизм.
24. Інтуїтивізм.
25. Екзистенціалізм.
26. Формалізм і структуралізм.
27. Новітні течії і напрями в літературознавстві.
28. Фемінізм.
29. Постколоніальна критика.
30. Рецептивна естетика.
31. Постмодерністська естетика.
32. Питання специфіки літератури в літературознавстві.
33. Теорія образної специфіки мистецтва.
34. Теорія предметної специфіки мистецтва.
35. Література як вид мистецтва.
36. Наукове і художнє пізнання.
37. Специфіка художнього образу.
38. Проблема типового.
39. Характер і обставини, художня деталь.
40. Умовність художнього образу.
41. Проблема індивідуалізації художнього образу.
42. Характер і логіка його розвитку.
43. Предмет зображення і його образ.
44. Роль фантазії і вигадки в художній літературі.

45. Творчий процес.
46. Свобода творчості і детермінізм у літературі.
47. Теорія безконфліктності.
48. Автор твору. Типи вираження образу автора.
49. Читач. Категорії читача.
50. Суть і функції художньої літератури.
51. Види мистецтва і специфіка художньої літератури.
52. Прекрасне в житті і в мистецтві.
53. Естетичний ідеал.
54. Трагедія. Трагічне в житті і в мистецтві.
55. Комедія. Комічне в житті і в мистецтві.
56. Пафос і його види.
57. Специфіка літературної критики.
58. Жанри літературної критики.
59. Проблеми змісту і форми розвитку літератури.
60. Форми вираження змісту і форми.
61. Літературний процес і його особливості.
62. Спадкоємність, впливи, традиції і новаторство в художній літературі.
63. Теорія літературних родів.
64. Проблема літературних жанрів.
65. Епос і його особливості.
66. Види і жанри епосу.
67. Лірика, її особливості, жанри.
68. Драма, особливості драматичних творів.
69. Види і жанри драми.
70. Комедія, її особливості, жанри.
71. Суміжні змістоформи.
72. Художній напрям.
73. Художній метод.
74. Літературна течія.
75. Літературна школа.
76. Стель як естетична категорія.
77. Бароко.
78. Класицизм.
79. Сентименталізм.
80. Романтизм і романтика.
81. Реалізм.
82. Натуралізм.
83. Модернізм.
84. Символізм.
85. Імпресіонізм.
86. Футуризм.
87. Експресіонізм.
88. Неоромантизм.
89. Постмодернізм.

ЛІТЕРАТУРА

Підручники, посібники

1. Астрахан Н. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми : навчальний посібник. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021.
2. Безпечний І. Теорія літератури. Київ : Смолоскип, 2009.
3. Білоус П. Теорія літератури. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2013.
4. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О. Галича. 2-е вид., стереотип. Київ, 2005.
5. Естетика: Підручник / за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, 2006.
6. Іванишин В. Нариси з теорії літератури. Навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010.
7. Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття. Київ, 1997.
8. Павличко С. Теорія літератури. Київ, 2002.
9. Теорія літератури / За ред. Воробйова В.Ф. та В'язовського Г.А. Київ : Вища школа, 1975.
10. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. К., 2003.
11. Ференц Н. Теорія літератури і основи естетики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014.
12. Чижевський Д. Історія української літератури. Тернопіль, 1994.
13. Яусс Г.-Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика. Київ : Основи, 2011.

Додаткова література

1. 20-і роки: літературні дискусії, полеміки. Літературно-критичні статті / Упорядкув. В.Г. Дончик. Київ : Дніпро, 1991.
2. Адорно Т. Теорія естетики / пер. з нім. П. Таращук. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002.

3. Арістотель. Поетика. К., 1967.
4. Буало Н. Мистецтво поетичне. К., 1967.
5. Горацій. Послання до Пізонів. К., 1967.
6. Качуровський І. Генерика і архітектоніка : у 2 кн. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2005.
7. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – поч. ХХ століття. Київ, 1995.
8. Література. Теорія. Методологія / упор. та наук. ред. Д. Уліцької / пер. з пол. С. Яковенка. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008.
9. Літературознавча енциклопедія : У двох томах / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т. І.: А–Л. 608 с.; Т. ІІ.: М–Я. (Сер. «Енциклопедія ерудита»).
10. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. 2-е вид., випр., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
11. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ століття. Ч. 1: Українська література. Луцьк, 1999.
12. Моклиця М. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика. Луцьк, 1998.
13. Наєнко М. Історія українського літературознавства. К., 2001.
14. Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики. Київ : ВЦ «Академія», 2010.
15. Наукова спадщина О.О. Потебні і сучасна філологія. К., 1985.
16. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі ХХ століття. Київ : 2000.
17. Піхманець Р. Психологія художньої творчості та методологічні аспекти. К., 1991.
18. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Монографія. Вид. друге, допов. і перероб. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002.
19. Потебня О. Естетика і поетика слова. К., 1985.

20. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп. / За ред. М. Зубрицької. Львів, 2002.
21. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естет. переживання / пер. з пол. В. Корнієнка. Київ : Юніверс, 2001.
22. Українська літературна енциклопедія: В 5 т. / Редкол.: І.О. Дзевєрін (відповід. ред.) та ін. Київ, 1988. Т. 1: А–Г; 1990. Т. 2: Д–К ; 1995. Т. 3: К–Н.

Навчально-методичні посібники

1. Бовсунівська Т. Когнітивна жанрологія та поетика : монографія. К., 2010.
2. Голомб Л. Методологія та методика студентських наукових досліджень із українського літературознавства. Навчально-методичний посібник. Ужгород : Вид-во «Бреза», 2012.
3. Краснова Л. До проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору. Дрогобич, 1997.
4. Малютіна Н. Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ століття: аспекти родо-жанрової динаміки. Одеса, 2006.
5. Марко В. Аналіз художнього твору. Київ : ВЦ «Академія», 2013.
6. Марко В. Стежки до таїни слова: Літературознавчі й методичні студії. Кіровоград, 2007.
7. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі : монографія / наук. ред. М.Г. Жулинський. Київ : Стилос, 2008.
8. Товт О. Історико-романтична драматургія Миколи Костомарова: Монографія. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Івано-Франківськ : Місто НВ, 2022. : іл.
9. Фролова К. Аналіз художнього твору. Київ, 1975.
10. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період. Навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : ВЦ «Академія», 2011. (Серія «Альма-матер»).

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка

URL: <https://www.biblioteka.uz.ua/>

2. Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича

URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>

3. Наукова бібліотека УжНУ

URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>

4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. Репозитарій УжНУ

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

Ференц Н.С., Товт О.О., Вотъканич М.І. Теорія літератури. Методичний посібник до практичних занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.01 Українська мова та література галузі знань 03 Гуманітарні науки освітньої програми «Українська мова і література» філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 32 с.